

- b) når han er i slekt eller svogerskap med en part i opp- eller nedstigende linje eller i sidelinje så nær som søsken;
- c) når han er eller har vært gift med eller er forlovet med eller er fosterfar, fostermor eller fosterbarn til en part;
- d) når han er verge eller fullmektig for en part i saken eller har vært verge eller fullmektig for en part etter at saken begynte;
- e) når han leder eller har ledende stilling i, eller er medlem av styret eller bedriftsforsamling for, et selskap som er part i saken og ikke helt ut eies av stat eller kommune, et samvirkeforetak, eller en forening, sparebank eller stiftelse som er part i saken.

Likeså er han ugild når andre særegne forhold foreligger som er egnet til å svekke tilliten til hans upartiskhet; blant annet skal legges vekt på om avgjørelsen i saken kan innebære særlig fordel, tap eller ulempe for ham selv eller noen som han har nær personlig tilknytning til. Det skal også legges vekt på om ugildhetsinnsigelse er reist av en part.

Er den overordnede tjenestemann ugild, kan avgjørelse i saken heller ikke treffes av en direkte underordnet tjenestemann i samme forvaltningsorgan.

Ugildhetsreglene får ikke anvendelse dersom det er åpenbart at tjenstemannens tilknytning til saken eller partene ikke vil kunne påvirke hans standpunkt og verken offentlige eller private interesser tilsier at han viker sete.

Vurdering

Det foreligger ikke direkte inhabilitet på grunn av forholdene som er beskrevet over, jf. forvaltningsloven § 6 første ledd.

Spørsmålet er om statrådets vennskap med personer i styret i Utøya AS medfører at det foreligger «andre særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til» statsrådets «upartiskhet» i forberedelsen eller avgjørelsen av saker knyttet til Utøya AS, jf. forvaltningsloven § 6 annet ledd.

Ved denne vurderingen skal det blant annet legges vekt på om avgjørelse i saken kan medføre «særlig fordel, tap eller ulempe» for tjenestemannen selv eller noen han har «nær personlig tilknytning til». Bestemmelsen åpner for en bred, skjønsmessig vurdering av om en person har en slik tilknytning til en konkret sak at dette kan svekke tilliten til at vedkommende vil behandle saken på en nøytral måte. Der det foreligger flere relevante tilknytningsforhold, må disse vurderes samlet. I lovens uttrykk «egnet til å svekke tilliten» ligger at det ved habilitetsvurderingen må legges vekt på hvordan forholdet fremstår utad. Dette innebærer blant annet at man kan anses inhabil selv om det særegne forholdet reelt sett ikke vil påvirke vedkommendes behandling av saken.

«Nær personlig tilknytning» til personer i organisasjonene

Lovavdelingen har i en rekke saker uttalt seg om når en tilknytning gjennom vennskap regnes som «særegne forhold» som kan føre til inhabilitet etter forvaltningsloven § 6 annet ledd. Lovavdelingen har uttrykt dette på følgende måte¹:

¹ JDLOV-2000-8596B

«Det er antatt både i teori og ved praktiseringen av forvaltningslovens inhabilitetsregler at det som utgangspunkt skal mye til før vennskap i seg selv fører til inhabilitet. Noe upresist kan en si at det bare er nært vennskap og skarpt og direkte motsetningsforhold som i seg selv fører til inhabilitet etter § 6 annet ledd. Vanlig godt bekjentskap og samarbeid leder ikke til inhabilitet.»

Sivilombudet har uttalt at «[u]tgangspunktet er at det må foreligge et spesielt godt og personlig vennskapsforhold» for at vennskapet skal begrunne inhabilitet².

Statsråden har en personlig tilknytning til flere av styremedlemmene i Utøya AS. Hun er tidligere samboer med styremedlem Martin Henriksen, som hun også har et felles barn med. Hun beskriver at de i dag er nære venner. Statsråden beskriver styremedlem Hilde Firmann Fjellså som en nær venninne, som også var forlover for statsråden i hennes bryllup sommeren 2022. Også styremedlem Marianne Wilhelmsen beskrives som en nær venninne, som var toastmaster i statsrådens bryllup. Statsrådets egen oppfatning er at dette er så nære personlige vennskap at de, hver for seg eller samlet, utgjør et særegnet forhold i lovens forstand. JUSS mener også at tilknytningen mellom statsråden og Utøya AS samlet sett er tilstrekkelig nær til å utgjøre et særegent forhold etter forvaltningsloven § 6 andre ledd.

AUF er eier av Utøya AS. Statsråden har alminnelig kontakt med AUF-ledelsen i rollen som nestleder i Arbeiderpartiet, og omgås personer i AUF-ledelsen i forbindelse med dette. Dette er ikke særegne forhold som kan medføre inhabilitet. AUF-leder Astrid Willa Eide Hoem var gjest i statsrådets bryllup, og statsråden er invitert i nestleder Gaute Børstad Skjervøs bryllup (men skal ikke dit). Ut over dette foreligger det ikke et vennskap som er nært nok til å anses som et særegent forhold etter lovens bestemmelse.

«Særlig fordel, tap eller ulempe» for vedkommende

Når det foreligger slik nær personlig tilknytning, er spørsmålet om en avgjørelse i saken kan medføre «særlig fordel, tap eller ulempe» for vedkommende. For å avgjøre dette må det foretas en konkret vurdering av omstendighetene i saken.

I saker av generell karakter, som berører Utøya AS på lik linje med andre tilsvarende aktører, vil det normalt ikke foreligge inhabilitet.

I saker om tilskudd vil Utøya AS ha en såpass klar økonomisk interesse i utfallet at statsrådets tilknytning til organisasjonen høyst sannsynlig er egnet til å svekke tilliten til hennes upartiskhet. Dette må i hvert fall gjelde der tilskuddet er av en slik størrelse at det vil ha en ikke ubetydelig betydning for organisasjonens virksomhet og budsjett. I andre saker må det vurderes hvor sterk interesse organisasjonen har i utfallet av saken. Inhabilitet vil i alle fall foreligge i tilfeller der de aktuelle personene er direkte berørt, eller det gjelder en sak de har engasjert seg særlig i. Det er nærliggende å anta at de aktuelle styremedlemmene i Utøya AS alle er særlig engasjert i saker med økonomisk betydning for organisasjonen.

² Sivilombudets årsmelding for 2009 s. 147 ([SOMB-2009-32](#))

Habilitet må i utgangspunktet vurderes konkret knyttet til en aktuell sak. Statsrådets vennskap med flere styremedlemmer i Utøya AS medfører at det høyst sannsynlig vil foreligge særegne forhold som er egnet til å svekke tilliten til hennes upartiskhet i saker som gjelder Utøya AS, i alle fall i saker som gjelder økonomisk støtte. I slike saker vil statsråden etter vår vurdering dermed være inhabil etter forvaltningsloven § 6 andre ledd.

Vurderingen kan endre seg over tid, spesielt er dette aktuelt dersom de aktuelle personene går ut av styret i Utøya AS.

Når det foreligger inhabilitet, kan ikke statsråden delta i avgjørelser eller i tilretteleggelsen av grunnlaget for avgjørelsen. Det må oppnevnes settestatsråd. Statsråden sender en anmodning om oppnevning av settestatsråd til SMK, som fremmer en kgl.res. om oppnevning. Vedlagt er utkast til tekst som kan brukes i et notat fra statsråden til SMK.